

N:o 10.

Ank. till Riksd. kansli den 14 mars 1905, kl. 3 e. m.

Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 4, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändrade bestämmelser i fråga om försäljning af maltdrycker.

I en inom Andra Kammaren väckt och till utskottet hänvisad motion, n:o 199, har herr *J. Sjöberg* hemställt,

»att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring eller omarbetning af nu gällande maltdrycksförordning, att

dels rätt att försälja maltdrycker till försändning eller hembärning till köparen icke må, för så vidt det gäller mindre belopp än tio liter, vinnas eller utöfvas i annan ordning eller omfattning än som nu stadgas angående försäljning till afhämtning af dylika drycker till mindre än nyssnämnda belopp; och

dels rättighet att inom socken på landet idka försäljning af maltdrycker annorledes än till förtäring på stället må — den rätt, som må anses böra tillkomma tillverkare, oförkränkt — kunna vinnas allenast i enahanda ordning, som stadgas angående rätt till utskänkning af dylika drycker.»

I afseende å motiven för motionärens yrkanden får utskottet hänvisa till motionen.

Den kommitté, som af Kungl. Maj:t tillsattes den 7 oktober 1898 med uppdrag att, efter utredning rörande de ändringar, som i syfte att ytterligare främja nykterheten kunde behöfva vidtagas i förordningen angående försäljning af vin, maltdrycker, kokadt kaffe och andra tillagade, icke spirituösa drycker den 24 oktober 1885, afgifva förslag i ärendet, yttrar i sitt den 23 maj 1900 afgifna betänkande bland annat följande:

»Försäljning af vin eller maltdrycker, som ej sker till förtäring på stället, kan bedrivas på tre olika sätt: antingen så, att köparen efter slutet köpeaftal i säljarens bod eller å annat hans upplagsställe får till sig utlämnad den försålda myckenheten, som sedan af köparen bortföres; eller så, att köparen muntligen eller skriftligen, medelst telefon eller på annat dylikt sätt, med säljaren sluter aftal om leverans af viss myckenhet, som sedan af säljaren försändes till köparens hem eller annat af honom anvisadt ställe; eller ock så, att säljaren låter bortföra dryckerna utom den plats, där han har bod eller annat upplagsställe, och i köparens bostad eller där denne eljest vistas till honom utbjuder dryckerna, som efter slutet aftal genast utlämnas.

Det första af dessa försäljningssätt inbegripes uppenbarligen i 1885 års förordnings uttryck 'försäljning för (eller till) afhämtning', och det tredje försäljningssättet angifves med uttrycket 'försäljning genom kringföring'. Huru det andra försäljningssättet enligt nu gällande lag skall bedömas, är däremot ovisst. Det står till sin art emellan de båda öfriga, närmast det första. Man torde dock ej vara berättigad antaga, att det därmed sammanfaller. Ty utom det att själfva ordet 'afhämtning', rent språkligt sedt, icke träffar in på detta försäljningssätt, finnas i den nu gällande förordningen stadganden om försäljning till afhämtning, som uppenbarligen ej kunna lämpas på försäljning till försändning. Så kan t. ex. det genom 1897 års kungörelse införda stadgandet om rätt att för visst tillfälle förbjuda en tillverkare att å tillverkningsstället till afhämtning försälja vin eller maltdrycker icke rimligen afse att förhindra tillverkaren att vid detta tillfälle å tillverkningsstället träffa aftal om leverans af drycker till annan ort och dit försända dessa. — Icke heller kan försäljning till försändning falla under bestämmelserna om försäljning ge-

nom kringföreling, ty det karakteristiska för detta sistnämnda försäljnings-sätt är, att dryckerna icke blifvit på förhand beställda, utan att själfva utbudandet sker och köpeaftalet slutes under kringförelingen.

Då emellertid nu gällande förordning icke innehåller några inskrän-kande bestämmelser för andra af ifrågavarande försäljningssätt än för-säljning till afhämtning eller genom kringföreling, måste, strängt taget, däråf följa, att försäljning till försändning fortfarande lyder under närings-frihetsförordningen och följaktligen borde, i likhet med hvad förhållandet är med andra varor, vara för enhvar fri utan andra inskränkningar eller villkor än dem, som betingas af stadgandena om rätt att idka handel.

Kommitterade hafva emellertid ansett, att jämväl detta försäljnings-sätt bör genom ifrågavarande förordning regleras, och hafva därför upp-tagit stadganden därom i sammanhang med bestämmelserna om försäljning till afhämtning.»

Enligt kommitténs förslag skulle försäljning till afhämtning och till försändning af vin eller maldrycker i mindre myckenhet än 20 liter utan särskildt tillstånd kunna utöfvas

a) af den, som i föreskrifven ordning förvärfvat behörighet att till salu tillverka vin eller maldrycker, å tillverkningsstället i fråga om där-städes tillverkade drycker;

b) af den, som ägde rätt till minuthandel med eller utskänkning af brännvin, å försäljningsstället beträffande såväl vin som maldrycker; samt

c) af den, som enligt 2 § i kommittéförslaget erhållit tillstånd att ut-öfva utskänkning af vin eller maldrycker, å utskänkningsstället i fråga om de drycker, meddeladt tillstånd afsåge.

Hvar och en annan skulle, enligt kommitterades förslag, för att kunna bedrifva försäljning af maldrycker till försändning därtill behöfva särskildt tillstånd. Huru detta tillstånd skulle kunna förvärfvas, omnä-mnes dock icke, enär kommitterade ej afsågo, att rätt till ensamt sådan försäljning skulle kunna meddelas. Föreljningen till försändning bör, säger kommittén, helt naturligt få utöfvas af den, som äger rätt att i bod eller å annat upplagsställe förelja till afhämtning; och i öfverens-stämmelse härmed blef 12 § i förslaget affattad.

Erfarenheten hade emellertid visat, att föreljningen till försändning ofta blifvit förväxlad med föreljningen genom kringföreling, hvarför kommit-terade — inseende nödvändigheten af att i lagen uttryckligen skildes emellan dessa båda försäljningssätt — i 13 § andra punkten införde för-slag om att den, som verkställde försändningen, d. v. s. själfva förelingen

af varorna till köparne, för hvarje gång skulle vara försedd med en af tillverkaren eller annan säljare utfärdad förteckning, upptagande särskildt för hvarje köpare dennes namn, det ställe, där dryckerna skulle aflämnas, och den försälda myckenheten. Och förmenade kommitterade, att en dylik förteckning i allmänhet borde vara tillfredsställande bevis för att försäljning till försändning verkligen ägt rum.

Af det sagda framgår, att kommitterade bibehöllo försäljningssättet genom kringföring. Samtidigt föreslogo de emellertid vissa, delvis högst väsentliga inskränkningar däri, såsom att sådan försäljning aldrig borde få ske annat än inomhus till därstädes boende eller å fartyg, att den skulle vara tillåten allenast för dem, hvilka själfva tillverkat de drycker, som såldes, samt att på landsbygden sådan försäljning aldrig skulle få bedrivas utan särskildt tillstånd.

Kommittén, som infordrat upplysningar i ärendet från samtliga Konungens befallningshafvande och fögderier i riket, hade särskildt fäst sig vid de många klagomålen öfver den ölhandel, som på landsbygden bedrefves från så kallade nederlag. Och för att råda bot härpå hade kommitterade i fråga om tillverkare eller försäljare uttryckligen begränsat rätten att till köpare på rekvisition försända maldrycker, till sådana dryckers försändning från tillverknings- eller det medgifna försäljningsstället. På så sätt erhöles kommunerna själfva bestämmanderätten, huruvida anläggandet af nederlag skulle få ske eller icke.

Efter det kommittén afgifvit sitt betänkande, kom frågan om ändrade villkor för försäljning genom kringföring af vin och maldrycker m. m., på grund af enskilda motioner i ämnet, äfven till behandling inför 1902 års Riksdag, hvarvid Andra Kammaren fattade beslut om aflåtande af skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan, det täcktes Kungl. Maj:t vidtaga vissa angifna ändringar i gällande förordning angående försäljning af vin och maldrycker m. m. Bland annat beslöt för sin del Andra Kammaren, att på landsbygden försäljning genom kringföring af nämnda drycker skulle få äga rum endast efter erhållet tillstånd af Konungens befallningshafvande, hvilket tillstånd ej skulle lämnas, utan att vederbörande kommunalnämnd och kommunalstämma därtill samtyckt. Första Kammaren, som i hufvudsak antog Andra Kammarens beslut, ansåg sig emellertid ej kunna dela den uttalade åsikten angående ofvannämnda villkor, hvarunder Konungens befallningshafvande skulle äga att meddela tillstånd till försäljning genom kringföring af vin och maldrycker. Ärendet blef därför jämlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen återlämnadt till Andra Kammaren, som

då beslöt att, med vidhållande af sin förut i detta afseende intagna ståndpunkt, likväl biträda Första Kammarens i ärendet gjorda hemställan, då därigenom flera synnerligen viktiga önskemål, för hvilka Andra Kammarerna uttalat sig, blefve uppfyllda. Genom bägge kamrarnas samstämmiga beslut blef därefter en skrifvelse i ämnet den 13 maj 1902 till Kungl. Maj:t aflåten.

På grund af ofvan berörda kommittébetänkande och riksdagsskrifvelse utarbetades därefter en kungörelse i ämnet, som utkom den 28 november 1902. I denna kungörelse var, bland annat, infördt ett allmänt förbud mot kringföring på landsbygden af vin och maldrycker till försäljning. Men på det att tillverkaren icke skulle förhindras att afyttra sina tillverkningar, fogades till 1 § i 1885 års förordning ett nytt moment 6, hvori det stadgades, att förbudet mot kringföring »utgör ej hinder för den, som äger att till afhämtning försälja dylika drycker, att på rekvisition försända desamma till köpare».

Den affattning detta stadgande erhållit har i praktiken visat sig synnerligen olycklig. Den nya kungörelsen trädde i kraft den 1 mars 1903. Redan den 23 därpå följande september ingaf emellertid Konungens befallningshafvande i Södermanlands län till Kungl. Maj:t en skrifvelse, däri på ett klart sätt uppvisas, hurusom den förut gällande lagstiftningen i tillämpningen, åtminstone i visst fall, visat sig rent af mera effektiv än den nu gällande. »Därigenom att den nya lagstiftningen», säger länsstyrelsen, »i sammanhang med totalförbud för kringföring af maldrycker till försäljning å landsbygden bibehållit försäljning till försändning efter rekvisition fullkomligt fri, och det på ett vida mer i ögonen fallande sätt än förut, har detta sistnämnda sätt för försäljning visat sig kunna användas i stället för den förbjudna kringföringen, utan att några tillräckligt restriktiva medel däremot i lagstiftningen gifvits. Enligt maldryckskommitténs förslag gjordes visserligen försäljning till försändning af maldrycker fortfarande såsom dittills för tillverkaren fri, men endast å tillverkningsstället i fråga om därstädes tillverkade drycker. Ville han idka försäljning i annan mån eller på annat sätt, kunde rättighet därtill vinnas endast i sammanhang med tillstånd till försäljning till afhämtning i allmänhet och under samma betingelser som detta. Därigenom blef ock en sådan rättighet underkastad möjlighet af återkallande eller förbud, om den ej sköttes rätt. Det synes uppenbart, att därest bestämmelser, sådana som de af maldryckskommittén föreslagna, upptagas och tillika, för att kunna göras effektiva, sättas i sam-

band med möjlighet till förbud inom viss kommun mot försändning af maltdrycker efter rekvisition, därest det visar sig, att denna rörelse bedrifves på sådant sätt, att oloflig kringföring därigenom främjas eller den föranleder till oordningar, en vida större möjlighet än nu skulle gifvas att kunna begränsa den genom 1 § 6 mom. maltdrycksförordningen medgifna rättighet till hvad den bör och af lagstiftaren afsetts att innebära, nämligen att tillverkaren icke förhindras att afyttra sina tillverkningar och den förvärfvade salutillverkningsrätten sålunda varder värdelös.» Kraftigare kunna de brister, som vidlåda den nuvarande lagstiftningen, knappast framhållas, än som skett i denna underdåniga skrifvelse från Konungens befallningshafvande i Södermanlands län.

Dessa bristers afhjälpande voro vid 1904 års riksdag föremål för en motion, som undergick förberedande behandling af kammarens andra tillfälliga utskott. I sitt afgifna utlåtande erkände utskottet nödvändigheten af att söka utfinna medel att göra lagen verksam, i hvilket afseende utskottet ansåg ofvan anförda af Konungens befallningshafvande i Södermanlands län föreslagna åtgärder lämpliga. Då utskottet emellertid i annat utlåtande föreslagit en skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om framläggande för Riksdagen af en fullständig omarbetning af 1885 års förordning i den riktning, att föreskrifterna i tillämpliga delar blefve öfverensstämmande med gällande brännvinsförsäljningsförordning, ansåg sig utskottet icke samtidigt vilja förorda några detaljändringar i gällande författning.

Efter att hafva förutskickat dessa erinringar, öfvergår utskottet nu till den af herr J. Sjöberg väckta motionen.

Utskottet, som till fullo behjärtar anledningen till motionärens framställningar — de många och, enligt utskottets förmenande, berättigade klagomål, som försports öfver den ölhandel, som på landsbygden bedrifves från så kallade nederlag — måste, i öfverensstämmelse med den af motionären uttalade tanke, anse särdeles önskvärdt, att en förändring af gällande maltdrycksförordning komme till stånd för att undanröja det kringgående af författningens mening, hvartill densamma i dess nuvarande affattning alltför lätt kan gifva anledning. Främjandet af lagstiftning för sådant ändamål hör till de frågor, i hvilka alla torde vara eniga om målet och meningsskiljaktigheter råda endast angående rätta medlen att vinna detta mål. Utskottet, som redan vid sistlidet års riksdag uttalat sig till förmån för ofvan omförmälda, af Konungens befallningshafvande i

Södermanlands län ingifna underdåniga skrifvelse, har ingen anledning att nu frångå sin då intagna ståndpunkt. Tvärtom manas utskottet utaf den af motionären lämnade motiveringen att än kraftigare uttala sig för att en revision i angifvet syfte af gällande maldrycksförordning för hvar dag blir alltmer af behovet påkallad och snarast möjligt bör äga rum. En sådan orimlighet som den af motionären påpekade, att, »under det en person icke får till exempel i ett bryggerinederlag köpa och taga med sig eller låta afhämta tio buteljer öl, han kan erhålla varan, om nederlagsföreståndaren låter en gosse bära hem den till köparen», gör det till en bjudande plikt för lagstiftaren att finna ut ett verksamt medel, som omöjliggör ett sådant förryckande af lagens mening.

Motionärens förslag om förordningens ändrande därhän, att föreskrifterna om försäljning till afhämtning blefve tillämpliga på den så kallade försäljningen till försändning, synes utskottet hafva goda skäl för sig, äfven om — såsom motionären riktigt anmärker — någon fullständig bot på det onda därigenom knappast torde vinnas. En sådan lär, enligt utskottets förmenande, aldrig nås, förrän man lyckats göra slut på all så kallad salning. Att, såsom 1898 års kommitté föreslog, bestämma gränsen för den fria handeln med maldrycker till 20 liter i stället för 10, försvårar visserligen åtkomsten af öl, men det omöjliggör icke salningen. Därtill fordras nog en ännu högre myckenhetsgräns, om ens en sådan vore tillfyllestgörande. Men då utskottet antager, att motionärens förslag, om det vunne framgång, skulle medföra en afgjord förbättring i nuvarande otillfredsställande förhållanden, finner dock utskottet en lagändring i den föreslagna riktningen önskvärd.

Vidkommande senare delen af motionärens framställning, eller att rättighet till försäljning af maldrycker på landsbygden annorledes än till förtäring på stället — den rätt, som må anses böra tillkomma tillverkare oförkränkt — skulle kunna vinnas allenast i enahanda ordning, som stadgas angående rätt till utskänkning af dylika drycker, anser utskottet sättet för tillämpning af maldrycksförsäljning af så ingripande betydelse för de särskilda kommunernas lugna utveckling, att något fullgiltigt skäl knappast torde kunna anföras, hvarför icke hithörande frågor borde afgöras af samma korporationer, som afgöra kommunens öfriga angelägenheter. Beträffande utskänkning af maldrycker äga ju kommunerna redan veto-rätt, äfven om denna enligt nuvarande lag endast kan göras gällande i fråga om antalet utskänkingsrättigheter. Något verkligt hinder för utsträckning af denna veto-rätt till öfriga försäljnings-

sätt kan utskottet icke finna. Att ett lagstadgande i denna riktning borde vara till fromma för de enskilda kommunerna, särskildt med hänsyn till olägenheterna med nederlagen, synes utskottet alldeles tydligt. Redan 1902 fann utskottet »det synnerligen önskvärdt, att kommunerna ej, utan att de själfva därtill gifvit sitt fulla samtycke, skola kunna utsättas för de svåra missförhållanden, som ölhandeln från så kallade nederlag ofta framkallar». Och utskottet saknar anledning att nu frånträda denna uppfattning.

Af hvad utskottet sålunda anfört, kunde det tyckas, som om följden borde bli en hemställan om bifall till ifrågakvarande motion. Men då utskottet, såsom vid dess utlåtande n:o 1 rörande väckt motion om ändring af 10 § förordningen angående försäljning af vin, maldrycker m. m. framhållits, har sig bekant, att Kungl. Maj:t redan till innevarande Riksdag kommer att aflåta nådig proposition med förslag till lag angående försäljning af vin och maldrycker, och att därvid de af motionären föreslagna stadganden likaledes hafva vunnit beaktande, anser sig utskottet icke böra förorda, att Andra Kammaren skulle fatta något beslut om ändring uti nu gällande kungl. förordning angående försäljning af vin och maldrycker m. m. annorledes än i sammanhang med behandlingen af den kungl. propositionen angående denna angelägenhet.

Vid sådant förhållande hemställer utskottet,

att förevarande motion icke må till någon Andra Kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 9 mars 1905.

På utskottets vägnar:

K. H. GEZ. VON SCHÉELE.